

บทบรรณาธิการ

หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย ฉบับ 16, 2 ประจำปี 2562 ประกอบด้วยบทความทั้งสิ้น 7 บทความ ครอบคลุมเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การออกแบบสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย และการออกแบบภูมิทัศน์เมือง เริ่มจากบทความแรก ของ สุทธิ ว่องมงคลเดช ศึกษาลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมจีนในจังหวัดทางชายฝั่งทะเลตะวันตกภาคใต้ของไทย ได้แก่ ตึกแถวจีน 2 ชั้นที่ตะกั่วป่า, ศาลเจ้ามาจู จังหวัดพังงา, ศาลเจ้าแสงธรรม จังหวัดภูเก็ต, ศาลเจ้ากั๋วทองเอี้ย จังหวัดตรัง, และสุสานคอซู้เจียง จังหวัดระนอง การศึกษาพบว่ามรดกทางสถาปัตยกรรมจีนเหล่านี้เป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมของชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานทางชายฝั่งทะเลตะวันตกภาคใต้ของไทยเป็นเวลากว่าร้อยปีที่แล้ว โดยสถาปัตยกรรมเหล่านี้ยังคงแสดงถึงคตินิยม หลักฮวงจุ้ยและภูมิปัญญาทางการก่อสร้างดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากภาคใต้ของจีน

บทความที่สอง โดย สุภาวรรณ ปันติ เรื่อง “วัดบ้านเซเวียร์: สถาปัตยกรรมวัดโรมันคาทอลิกสมัยใหม่ในประเทศไทย” ตั้งคำถามถึงลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นสากลแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ปรากฏในงานออกแบบชิ้นนี้ของ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ว่าเกิดขึ้นภายใต้บริบทใดและมีลักษณะเฉพาะเป็นเช่นไร ผลการศึกษาพบว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ การสังคายนาสากลवादิกครั้งที่ 2, นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และการส่งเสริมพัฒนาคนรุ่นใหม่ของคนเยยสูติ ได้เปิดโอกาสให้สถาปนิกสามารถเสนอแนวคิดแห่งการผสมผสานระหว่างความเป็นสากลและความเป็นท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน เกิดขึ้นเป็นงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในไทยที่ทั้งไม่เหมือนสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สากลและสถาปัตยกรรมไทยแบบจารีตได้อย่างน่าสนใจ

บทความที่สาม โดย ปริญญ์ ชูแก้ว ศึกษากลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ ชุมชนตลาดบน จังหวัดชุมพร ที่ตั้งเรียงรายไปตามถนนใกล้สถานีรถไฟ การเก็บข้อมูลดำเนินการด้วยวิธีรังวัด และบันทึกด้วยวิธี Vernacular Documentation นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน อันทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในอนาคตร่วมกัน ผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองแห่งนี้ต่อไป

บทความที่สี่ โดย วชิรพงษ์ กิตติราช ศึกษาการจัดวางเรือนพื้นถิ่นอีสานแถบลุ่มแม่น้ำชี โดยพบว่าเรือนส่วนใหญ่วางตามตะวัน เรือนนอนมักถูกจัดวางอยู่ทางทิศเหนือหรือทิศใต้ของบ้าน ส่วนเรือนครัวจะอยู่ทางทิศตะวันตกเสมอ การวางผังเรือนเช่นนี้สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อเกี่ยวกับเรือนและภูมิปัญญาในการสร้างเรือนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตพื้นถิ่นดั้งเดิมของชาวอีสาน

บทความต่อมา โดย ปิยะเดช อัครโพธิวงศ์ เสนอการศึกษาคุ้มเจ้าสิงห์แก้ว ซึ่งเป็นหนึ่งในห้าคุ้มเจ้าในเขตคูเมืองชั้นในของเมืองเชียงใหม่ที่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์ บทเสนอว่าความเปลี่ยนแปลง

ทางรูปแบบสถาปัตยกรรมของคุ้มเจ้าเมืองเชียงใหม่ที่สำคัญนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในอิทธิพลทาง การเมืองการปกครอง กล่าวคือตั้งแต่สมัยหลังเจ้าพระยาอินทวิชยานนท์ ตรงกับ พ.ศ. 2440 เป็นต้นมา สยามได้เริ่มเข้ามาอิทธิพลเหนือเมืองเชียงใหม่แทนอิทธิพลตะวันตกเดิม โดยการส่งข้าหลวงเทศาภิบาล เข้ามาดูแลการปกครองตามนโยบายตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ภายใต้รูปแบบการปกครองแบบใหม่ ที่เรียกว่าระบบเทศาภิบาล คุ้มเจ้าสิงห์แก้วซึ่งสร้างขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว จึงมีรูปแบบผสมผสานระหว่าง สถาปัตยกรรมภาคเหนือและสยามภาคกลาง อันเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองของ สยามที่มีเหนือเมืองเชียงใหม่อย่างชัดเจน

บทความที่หก โดย อนงลักษณ์ ไก่แก้ว เรื่อง “บุญต้าววิหาร” เสนอการออกแบบสถาปัตยกรรม เชิงทดลอง โดยตั้งคำถามว่าจะสามารถสร้างที่ว่างทางสถาปัตยกรรมให้เกิดการรับรู้และประสบการณ์กับ บุญต้าว หรือ ความว่าง ได้อย่างไร การศึกษาได้นำเอาแนวคิดทางพุทธปรัชญามาวิเคราะห์ ตีความ และ นำเสนอเป็นผลงานการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่สร้างลำดับการรับรู้จาก “ความมีอยู่” ไปสู่ “ความไม่ มี” โดยเสนอว่าการสร้างพื้นที่ปิดล้อมทางสถาปัตยกรรมที่ค่อย ๆ ลดทอนการรับรู้ จะช่วยให้ผู้ใช้งาน เกิดสมาธิ และการลดทอนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่ง สี หรือ วัสดุ ก็เป็น ปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดการปรุงแต่งของจิตใจ อันเป็นวิถีทางลัดสู่การเข้าถึงภาวะแห่งบุญต้าว

บทความสุดท้าย โดย ไชศรี ภักดีสุขเจริญ ศึกษาการสร้างภูมิทัศน์เมืองย่านสีลม สาทร ซึ่งเป็น ย่านศูนย์กลางธุรกิจที่มีความหนาแน่นของการใช้พื้นที่มากที่สุดของกรุงเทพมหานคร บทความเสนอว่า ปัญหาและข้อจำกัดในการสร้างภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณภาพในกรุงเทพมหานครนั้นเป็นผลมาจากกฎกระทรวง และข้อกำหนดกรุงเทพมหานครที่ยังเป็นข้อกำหนดทั่วไปที่เน้นระบบวิศวกรรมเป็นหลัก โดยขาดการคำนึง ถึงการสร้างคุณภาพด้านภูมิทัศน์เมืองให้เกิดเอกภาพและอัตลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ โดยบทความได้เสนอ มาตรการทางออกต่อปัญหาดังกล่าวที่สำคัญคือ มาตรการกำหนดระยะประชิดแทนระยะร่น เพื่อสร้าง แนวอาคารที่มีความต่อเนื่อง สม่่าเสมอและชัดเจน และมาตรการกำหนดสัดส่วนความสูงของฐานอาคาร (podium) ทั้งนี้เพื่อให้ฐานอาคารมีความสูงที่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากจะช่วยรักษาแนวและ ปริมาตรของช่องทางเปิดโล่งที่เหมาะสมกับความกว้างของถนนอันเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์กับ คนเดินถนนอย่างมีคุณภาพแล้ว ยังช่วยสร้างเอกภาพของย่านให้เกิดขึ้นเฉพาะท้องที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินการจัดทำวารสาร ฉบับนี้ ทางหน้าจั่ว ได้รับความร่วมมือทางวิชาการเป็นอย่างดี จากกองบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ และผู้เขียนบทความทุกท่าน จึงขอแสดงความขอบคุณ มา ณ ที่นี้ หวังว่าบทความในหน้าจั่ว ฉบับนี้คงช่วยสร้างและต่อยอดองค์ความรู้ทางสถาปัตยกรรมใน ประเทศไทย และก่อให้เกิดการตื่นตัวทางวิชาการสถาปัตยกรรมสืบไป

พินัย สิริเกียรติกุล

ธันวาคม 2562